

מראה מקומות שמונה פרקים שיעור יב

מורה נבוכים ג:כז

מטרתה של התורה בכללותה היא שני דברים: **א** (תיקון הנפש, **ב** (ותיקון הגוף).

א (תיקון הנפש הוא שהמון העם ישיגו דעות נכונות כפי יכולתם. לכן חלקן (נאמרו) בפירוש וחלקן במשל, כי אין בטבע המון העם יכולת מספקת להשגת הדבר הזה כפי שהוא.

ב (ואילו תיקון הגוף מתקיים בתיקון מצבי מחייתם אלה עם אלה. עניין זה מושג על ידי שני דברים: **ב1** (האחד, סילוק העושה מביניהם, כלומר שלא יהיה כל אחד מבני האדם רשאי לעשות כרצונו וכיכולתו, אלא ייכפה למה שמועיל לכלל. **ב2** (והשני, שכל אחד מבני האדם יקנה מידות מועילות לחיים המשותפים, כדי שיוסדר מצב המדינה.

שם נא

כבר הבהרתי לך (פסקה 13) (שהשכל הזה ששפע עלינו ממנו יתעלה הוא הקשר אשר בינינו ובינו. והבחירה בידך: אם תחפוץ לחזק את הקשר הזה ולעבות אותו, תעשה כן; ואם תחפוץ להחליש אותו ולדקק אותו מעט מעט עד שתקטע אותו, תעשה כן. הקשר הזה יתחזק רק בהפעלתו באהבת ה' ובהתמסרות לכך כמו שביארנו; והקשר הזה יחלש ויידקק בהעסקת מחשבתך בזולתו.

ודע שאפילו היית הגדול שבחכמי המדע האלוהי לאמיתתו, הרי כשאתה מפנה את מחשבתך מן ה' ועוסק כולך באכילה הכרחית או בעיסוק הכרחי, אתה קוטע את אותו הקשר אשר בינך ובין ה', ואינך עמו באותה העת. וכן הוא אינו עמך, משום שאותו היחס שבינך ובינו נקטע בפועל באותה שעה. ולכן היו אנשי המעלה מקמצים בזמנים שהם עסקו בהם בדברים שאינם ה'. והזהירו (חז"ל) על כך ואמרו: "אל תפנו אל מדעתכם" (בבלי שבת קמט, א. (ואמר דוד": שְׁוִיִּיתִי ה' לְנִגְדֵי תְמִיד, כִּי מִיָּמִינִי – בַּל אֲמוֹט) "תהילים טז, ח, (כלומר: איני מפנה את מחשבתי ממנו, וכאילו הוא ידי הימנית שאיני מסיח דעתי ממנה אף להרף עין, בשל מהירות תנועתה, ומשום כך לא אמוט, כלומר לא אפול.

ודע שכל מעשי העבודות הללו, כמו קריאת התורה והתפילה ועשיית שאר המצוות – אין תכליתם אלא לאמן אותך בעיסוק בציוויי יתעלה על פני עיסוק בענייני העולם הזה, והרי אתה כאילו מתעסק בו יתעלה על פני זולתו. ואם אתה מתפלל בהנעת שפתיך כאשר אתה פונה אל הקיר וחושב על משאך ומתנדך; וקורא בתורה בלשונך בעוד לבך עוסק בבניין ביתך בלי להתבונן במה שאתה קורא; וכיוצא בזה כל אימת שאתה עושה מצוה, אתה עושה אותה באברך כמו החופר בור באדמה או חוטב עצים מן היער, מבלי להתבונן על משמעות אותו מעשה, לא מיהו מקורו ולא מה תכליתו – אל תחשוב שהשגת תכלית, אלא תהיה אז קרוב למי שנאמר עליהם: "קרוב אתה בפייהם, ורחוק מכליותיהם" (ירמיהו יב, ב).

שם נב

מטרה זו שהערת לך עליה היא מטרתם של כל מעשי התורה. כי על ידי כל אותם פרטים מעשיים, ועשייתם החוזרת ונשנית, יושג ליחידים הנעלים אימון עד ששיגו את השלמות האנושית, וכך יפחדו מה' יתעלה וייראו ויחדרו וידעו מי עמם, ויעשו לאחר מכן מה שיש לעשות. הוא יתעלה ביאר שתכלית כל מעשי התורה היא השגת ההיפעלות הזאת, שכבר הוכחנו בפרק זה (פסקה 1) (למי שידע את האמיתות, את אמיתות הצורך להשיג אותה – כוונתי לפחד ממנו יתעלה וליראה ממצוותו).

הפעלות אשר הן טובות¹, הן הפעלות השוות², הממצעות בין שני קצוות, ששניהם רע, האחד מהם יתור, והאחר חסור. והמעלות, הן תכונות נפשיות וקנינים³, ממצעים בין שתי תכונות רעות, האחת מהן יתרה והאחרת חסרה. ומן התכונות האלה יתחייבו הפעלות ההן. משל זה: הזהירות, שהיא מדה ממצעת בין רב התאנה ובין העדר ההרגשה בהנאה. והזהירות היא מפעלות הטוב⁴, ותכונת הנפש אשר תתחייב ממנה הזהירות היא מעלה ממעלות המדות⁵. אמנם רב התאנה הוא הקצה הראשון, והעדר ההרגשה בהנאה לגמרי – הקצה האחרון, ושניהם רע גמור. ושתי תכונות הנפש, אשר מהן יתחייבו רב התאנה, והיא התכונה היתרה, והעדר ההרגשה, והיא התכונה החסרה, שתייהן פחיתות מפחיתות המדות. וכן העין היפה, ממצעת בין הקמצנות והבזבז⁶. והגבורה, ממצעת בין המסירה לסכנות ורך הלבב⁷. והבדיחות, ממצעת בין ההוללות והקהות⁸. והענוה, ממצעת בין הגאון ושפלות הרוח. והנדיבות, ממצעת

הקדמות הרמב"ם למשנה >מהדורת שילת< / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 227
הודפס מאוצר החכמה

בין הפזרנות והכילות⁹. וההסתפקות¹⁰, ממצעת בין אהבת הממון¹¹ והעצלנות. והסבלנות, ממצעת בין הכעס והעדר הרגשת הבזיון¹². ובשת פנים, ממצעת בין העזות והבישנות¹³. וכן שאר המדות. ולא יצטרכו לשמות מנחים להן דוקא, אם יהיו הענינים משגים ומוכנים¹⁴.

הקדמות הרמב"ם למשנה >מהדורת שילת< / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 228
הודפס מאוצר החכמה

[ד] כבר הזכרנו בפרקים שקדמו⁹ שהענוה היא מן המדות הנעלות והיא ממוצעת בין הגאווה ושפלות הרוח, ושם מדה זו בעברית ענוה¹⁰, אבל הגאווה יש לה שמות רבים גבה לב, ועינים רמות, וגאה, ורם¹⁰. ומן השמות שקראו לה חכמים רוח גבוהה, וגסות הרוח, ומתגאה. וכנגדה בקצה השני שפלות הרוח. וכבר ביארנו בפרק הרביעי שראוי לאדם לנטות לאחד משני הקצוות על דרך הסייג, כדי שימצא תמיד בדרך הממוצעת, זולתי במדה הזו בלבד מכל שאר המדות כלומר הגאווה, לפי שמחמת חומר מגרעת המדה הזו אצל החכמים ובידעם את נוקה הרחיקו ממנה עד הקצה האחרון ונטו אל שפלות הרוח לגמרי כדי שלא ישאירו בנפש רושם לגאווה כלל בשום פנים.

וכבר ראיתי בספר מספרי המדות ששאלו לאחד החסידים ואמרו לו איזה יום עבר עליך בשמחה יותר מכל ימי חיך. אמר, יום אשר הייתי נוסע בספינה, והיה מקומי בה שפל המקומות, והייתי לבוש בלויי סחבות¹¹, והיו בספינה סוחרים ובעלי רכוש, ואני הייתי מוטל במקומי, ואחד מנוסעי הספינה עמד להשתין, והשפיעה עליו שפלותי והמצב הגרוע שהייתי בו עד שגלה את עצמו והשתין עלי, התפלאתי על התחזקות תכונת העזות בנפשו, ובאמת לא הצטערתי בלבי במעשיו כלל ולא נתעורר בי שום התרגשות או שמחתי שמחה גדולה שהגעתי עד כדי כך שלא הרגיזני זלוול אותו החסר ולא שמתי לבי אליו. ואין ספק שזה הגבול האחרון בשפלות הרוח כדי להתרחק מן הגאווה. והנני עתה מזכיר מקצת מה שהזכירו חכמים בשבח הענוה וגנות הגאווה, ולפיכך צוה זה להתקרב לשפלות הרוח ואמר מאד מאד הוי

משה עם פירוש הרמב"ם >מהדורת ר"י קאפח< - אבות / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 69
הודפס מאוצר החכמה

שפל רוח, חושש שאם ישאר האדם בגבול העונה בלבד שמא¹² יהא בו חלק מן הגאווה כיון שהוא קרוב לה, לפי שהעונה ממוצעת כמו שביארנו. אמרו בשבח העונה מה שעשת חכמה כתר לראשה עשת עונה עקב לגודלה¹³ דכתיב ראשית חכמה יראת ה'¹⁴, הרי זו ראייה שיראת ה' יותר יקרה מן החכמה והיא סבת מציאותה. ואמר עקב עונה יראת ה'¹⁵, כלומר שיראת ה' גמשכת בשולי העונה נמצא שהעונה יותר גדולה מן החכמה בהרבה. ואמרו דבר זה כתוב בתורה שני בנביאים משולש בכתובים כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותותו¹⁶, כתוב בתורה האל הגדול הגבור והנורא ואחריו עושה משפט גר יתום ואלמנה וכו'¹⁷, ושני בנביאים כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואמר בסמוך ואת דכא ושפל רוח¹⁸, ומשולש בכתובים סלו לרוכב בערבות ביה שמו ואחריו אבי יתומים ודיין אלמנות¹⁹. ויש לך ללמוד ממה רבינו שהיה שלם במעלות ההגיוניות והמדותיות כולם נוסף על מעלתו בנבואה²⁰ אב בחכמה אב בנבואה אב בתורה²¹, ושבחו הכתוב מכולם²² במדת העונה בלבד שנ' והאיש משה ענו מאד²³, ואמרו מאד מורה על הנטייה כלפי הקצה האחרון, וכך תמצאהו אומר ונחננו מה²⁴, וכן דוד משיח אלהי יעקב ונעים זמירות ישראל²⁵ והוא מלך שפקודותיו נשמעות אשר נישא ה' ממשלתו והנחילו נצחונות ואשר הובטח בו על ידי משה רבינו והוא הכוכב אשר דרך מיעקב²⁶ כמו שביארו חכמים²⁷, ונביא ונשיא שבעים זקנים²⁸ כמו שנ' יושב בשבת²⁹, ועם כל זה אומר על עצמו לב נשבר וגדכה³⁰, והרבה מן הלשונות³¹ הללו המורים על תכלית העונה. וממה שאמרו בגאווה, אמרם כל אדם שיש בו גסות הרוח כאלו עובד עבודה זרה³² כתיב הכא

תועבת ה' כל גבה לב³³ וכתוב התם לא תביא
 תועבה³⁴. ואמרו כאלו כפר בעיקר שנ' ורם
 לבבך ושכחת את ה' אלהיך³⁵. ואמרו שעון
 הגאווה כמי שבא על כל העריות אמר תועבת
 ה' כל גבה לב, ואמר בעריות כי את כל
 התועבות האל עשו³⁶. ואמרו כי הגאה הוא
 עצמו לפני ה' כעבודה זרה עצמה ולמדו
 ממה שנ' חדלו לכם מן האדם אשר נשמה
 באפו — כלומר רוחו גבוהה — כי במה נחשב
 הוא³⁷ אמרו, במה נחשב הוא. ואמרו שהמתגאה
 ראוי להרגו, אמרו כל שיש בו גסות הרוח
 ראוי לגדעו כאשר³⁸ כתיב הכא ורמי הקומה
 גדועים³⁹ וכתוב התם ואשריהם תגדעון⁴⁰.
 ואמרו שאין ה' מחיה את הגאים בתחיית
 המתים הוא אמרם כל אדם שיש בו גסות
 הרוח אין עפרו ננער שנ' הקיצו ורננו שוכני
 עפר⁴¹, שוכבי עפר לא נאמר אלא שוכני עפר,
 מי שנעשה שכן לעפר בחייו, כלומר הענוים הם
 שיחיו. והפליגו בזה ואמרו כל אדם שיש בו
 גסות הרוח שכינה מיללת עליו שנ' וגבוה ממרחק
 יידע⁴². ועוד רבים, כאמרם שגם הצרעת עונש
 לגאים⁴³ אמרו ולשאת ולספחת⁴⁴ ואין שאת
 אלא גובה שנ' הגבעות הנשאות⁴⁵ וכאלו אמר
 למתנשא הספחת. עד שאמרו אמר רבא בשמתא
 דאית ביה ובשמתא דלית ביה, רוצה לומר
 שגם אין ראוי לנטות לשפלות הרוח לגמרי
 לפי שאין זה מן המעלות ושיערו את זה בדרך
 משל חלק מששים וארבע כלומר אם נשים את
 הגאווה בקצה האחד ושפלות הרוח בקצה השני
 ויהיה ביניהם מרחק ששים וארבעה חלקים
 יעמוד האדם בחלק הששים ושלוש, ולא ראוי
 למצע במדה הזו דוקא כדי להרחיק מן הגאווה,
 שאם חיסר חלק ונתקרב לגאווה יותר הרי
 נכנס בכלל השמתא, זו היתה דעת רבא בענוה.
 אבל רב נחמן החליט ואמר שאין ראוי בשום
 פנים שיהא באדם ממנה כלומר מן הגאווה לא
 חלק קטן ולא חלק גדול, לפי שאין עונשו מועט.
 מדה שעושה את האדם תועבת ה' איך ראוי

להתקרב לה, אמרו בענין זה אמר רב נחמן בן יצחק לא מנה ולא מקצתה מי זוטר מאי דכתיב תועבת ה' כל גבה לב, ומחמת חומר העון⁴⁶ הזה אמר מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רמה כלומר שראוי לך ללמד מוסר לעצמך עד שתסיר את הגאווה על ידי שתתבונן באחרית הגוף שסופו להיות רמה.

משנה עם פירוש הרמב"ם >מהדורת ר"י קאפח< - אבות / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 72
הודפס מאוצר החכמה

פ"ד ד לפיכך צוו חכמים הראשונים
שיחא אדם שם דעותיו
 תמיד וכו'. נפ"ק דטועה (דף ס"ו):
ו כך למדו בפירוש מצוה זו מה הוא
נקרא חנון וכו'. (שם קל"ג: (ספ"ק
דטועה):
 ועוד
 ויש מקצר נפשו שדיו אפילו דבר מעט שלא יספיק לו ולא ירדוף להשיג כל צרכו. ויש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול. ויש שהוא מאבד כל ממנו בידו לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות כגון מהולל ואונן וכילי ושוע ואכזרי ורחמן ורך לבב ואמין לב וכיוצא בהן: **ב** ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה ממנה בקצה האחר דעות בינוניות זו רחוקה מזו. וכל הדעות יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת ברייתו לפי טבע גופו. ויש מהן דעות שטבעו של אדם זה מכיוון ועתיד לקבל אותם במהרה יותר משאר הדעות. ויש מהן שאינן לאדם מתחלת ברייתו אלא למד אותם מאחרים או שנפנה להן מעצמו לפי מחשבה שעלתה בלבו. או ששמע שזו הדעה טובה לו ובה ראוי לילך והנהיג עצמו בה עד שנקבעה בלבו: **ג** שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו. ואם מצא מבעו נוטה לאחת מהן או מוכן לאחת מהן או שכבר למד אחת מהן ונהג בה יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך הטובים והיא הדרך הישרה: **ד** הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם. והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שזה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו. לפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוין אותם בדרך האמצעית כדי שיהא שלם בגופו. כיצד לא יהא בעל חמה נוח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני. לא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת. וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בולתן כענין שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו. וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה כענין שנאמר טוב מעט לצדיק. ולא יקפוץ ידו ביותר. ולא יפור ממנו אלא נותן צדקה כפי מסת ידו ומלוה כראוי למי שצריך. ולא יהא מהולל ושוחק ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות. וכן שאר דעותיו. ודרך זו היא דרך החכמים. כל אדם שדעותיו דעות בינוניות ממוצעות נקרא חכם: **ה** ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה נקרא חסיד. כיצד מי שיתרחק מגובה הלב עד הקצה האחרון ויהיה שפל רוח ביותר נקרא חסיד וזו היא מדת חסידות. ואם נתרחק עד האמצע בלבד ויהיה עניו נקרא חכם וזו היא מדת חכמה. ועל דרך זו שאר כל הדעות. והסידים הראשונים היו מטיין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי הקצוות. יש דעה שמטיין אותה כנגד הקצה האחרון ויש דעה שמטיין אותה כנגד הקצה הראשון. והזו לפנים משורת הדין. "ומצוין אנו ללכת בדרכים האלו הבינוניים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו: **ו** כך למדו בפירוש מצוה זו. מה הוא נקרא חנון אף אתה הית חנון. מה הוא נקרא רחום

משנה תורה - מהדורת חשימי - א - (תמיד) / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 38
הודפס מאוצר החכמה

ג ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינוניות אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר. והוא גובה לב. שאין דרך הטובה שיהיה אדם ענוי בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד. ולפיכך נאמר במשה רבינו ענו מאד ולא נאמר ענו בלבד. ולפיכך צונו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח. ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר שנאמר ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך. ועוד אמרו בשמתא מאן דאית ביה גסות הרוח ואפילו [6]מקצתה. וכן הכעס מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר. וילמד עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו. ואם רצה להטיל [7]אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מודמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס. אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאילו עובד עבודת כוכבים. ואמרו שכל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. ובעלי כעס אין חייהם חיים. לפיכך צונו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפילו לדברים המכעסים וזו היא הדרך הטובה. ודרך הצדיקים הן עלובין ואינן עלובין שומעים הרפתם

משנה תורה -מחזורת חדשה- < N (מדף) / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 39
הודפס מטאצר החכמה

5 (א) בְּנֵנוּי [ה]נְכַבְד וְתַלְמִידָנוּ הַיָּקָר כַּגֵּ"ק רַב יוֹסֵף הַחֶכֶם הַמְּבִין רֵאשׁ הַסֵּדֵר² ש"צ בְּר' יְהוּדָה נ"ע.

... וּמַמָּה³ שְׁצָרִיד הַבֵּן⁴ לִידַע⁵, שְׁאִין אֲנִי מְסַפֵּק בְּעֵנִין מִן הָעֲנִינִים אֲשֶׁר זָכַרְתָּ בְּכַתְבְּךָ⁶, וְאֲנִי מֵאֲמִין שְׁאוֹתֶם הַדְּבָרִים כִּי אֲרַעוּ⁷, אֲבָל מְדוּתִי עָתָה⁸ אֵינֶן כְּמְדוּת הַבֵּן, וְהוּא⁹, שְׁאֲנִי כִּכֵּר חֲנֻכּוֹנֵי הַשָּׁנִים וְהַנְּסִיוֹנוֹת, מְחַבֵּר אֶל¹⁰ מֵה שִׁיחִיבָהוּ הָעֵינִין, וְאֲנִי מוֹחֵל עַל כְּבוֹדֵי הַרְבֵּה, וְהַבֵּן לֹא יוֹכֵל לְהַבְּלִיג, וְלֹא יוֹכֵל לְסַבֵּל אוֹתָן הַהֶכְעָסוֹת. וְשָׁמַע אֵלוֹ הַכְּלָלִים שְׁאֵמַר לָךְ¹⁰.

אגרות הרמב"ם -מחזורת שילת- / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 296
הודפס מטאצר החכמה

10 מְסַכְלוֹת כֹּל מֵה שֶׁסָּכְלוּ אוֹתוֹ מִן הַדְּבָרִים הָאֱלֹהִים²⁵, וְכֹל שֶׁפָּן מִמֶּה שְׁוִוִּלְתָּם. וְאִם יִתֵּן הָאָדָם אֶל לְבוֹ שִׁיכַעַס וְיִתְמַרְמֵר מִכֹּל מִי שִׁיִּסְפֵּל אֶמְתַּח דְּבַר מֵה, אוֹ יִתְעַקֵּשׁ כְּנֶגֶד הַנּוֹדָאִי, אוֹ יִלַּךְ אַחֲרֵי שְׁרִירוֹת לְבוֹ בְּדַבֵּר מֵה - הִנֵּה הוּא יִהְיֶה בְּלִי סֵפֶק "כֹּל יָמָיו מְכַאוֹכִים וְכַעַס עֲנִינֵנוּ"²⁶, וְאִין זֶה רְאוּי.

אגרות הרמב"ם -מחזורת שילת- / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 298
הודפס מטאצר החכמה

11 בְּיָדוֹ. וְדַע, שְׁאֲנִי אֲכַנֵּן לַעֲשׂוֹת כֹּל מֵה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲנוּתָנוֹת, וְאֵף עַל פִּי שִׁיזִיק לָנוּ אֲצֵל הַהֶמוֹן מְאֹד. וְכֹל מִי שְׁרוּצָה לְהִרְאוֹת שְׁלֵמוֹתוֹ בְּחֶסְרוֹנֵי, וְאֶפְלוּ הוּא¹³ מְקַטְנֵי הַתַּלְמִידִים - מְחַלְנֵנוּ לוֹ בְּזֵה. אָמְרוּ הַמִּיִּשְׁרִים לְדָרַךְ

אגרות הרמב"ם -מחזורת שילת- / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 416
הודפס מטאצר החכמה

וכבר הודעתיו¹⁵ פנים בפנים, אם הוא זוכר, שהאדם אם יסכים בזמננו זה לעשות או לומר כפי גמול כל אדם בכמות מעשיו¹⁶ – כמו שנאמר¹⁷: "ועם עקש תתפל" – יקבע בנפשו זה קנין נקבע¹⁸ בכל מיני הרעות¹⁹, לפי שרב מי שרואה הוא עקש. אם כן, ראוי לאדם שרוצה להיות אדם, שיסתכל בהשלמת מדותיו וקנין שכליותיו²⁰, ואל יעסיק דעתו בשטיות.

וזה אשר יארע לילד²¹ מכאב הלב וחזק הפעס בשביל הטעאת מי שמטעה, או בשביל²² חולק בשקר – השנים מחיבות לה זה²³. וכבר הייתי בשנותי, וביותר משנותי, ביותר חזק ממה שאתה בו²⁴, והייתי – כמו ששמעת – אמלא רצוני בלשוני ובקלמוסי מגדולים²⁵ וחכמים כשמבקשים לחלק עלי. וכבר שמעת בלי ספק מה שהיה ביני ובין ר' יהודה הפהן ז"ל בן מר פרחון²⁶ בשתי שאלות מן הטרפות, וכן ביני ובין דין סג'למסה²⁷ בגט, וביני²⁸ ובין אבי יוסף בן מר יוסף נ"ע בענין שבויה, והרבה כמו אלו. ושמחתי בהם אוהבי ובכיתי בהם בעלי²⁹

אבות הרמב"ם – פתוחות שילוח – משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 417
הודפס מאוצר החכמה

וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות: ח בעלי תשובה דרכן להיות שפלים וענוים ביותר. אם חרפו אותן הכסילים במעשיהם הראשונים ואמרו להן אמש היית עושה כך וכך ואמש היית אומר כך וכך. אל ירגישו להן אלא שומעין ושמחים ויודעין שזו זכות להם. שכל זמן שהם בושים ממעשיהם שעברו ונכלמים מהן זכותם מרובה ומעלתם מתגדלת. וחטא גמור, הוא לומר

משנה תורה <מהדורה חדשה> - א (מדע) / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 130
הודפס מאוצר החכמה

מו"נ ח"ג פמ"א

מי שהחסיר אבר, יוחסר לו כמוהו: "לשבר פחת שבר, עין פחת עין, שן פחת שן, כאשר יתן מוס באדם כן יתן בו" ויקרא כד, כ. (אל תטריד את מחשבתך בכך שאנחנו עונשים כאן בקנס, כי המטרה כעת היא מתן טעם לפסוקים, לא מתן טעם להלכה. עם זאת, יש לי דעה גם לגבי הלכה זו, שתושמע על פה.

(...) ואמנם מעיני בעיני¹ העולם² אין לי נחמה וולתי בשני דברים:
כשאסתכל³ ואעין במה שאעין, ושזה בני אברהם ה' יתעלה נתן לו חן
5 וברכה מברכת מי שנקרא על שמו⁴. ומי שהאמין⁵ בשמו והאמין
בנתינתו⁶ – הוא האמין⁷ ונתמיד ונאריך חיו ושנותיו, כי הוא ענו ושפל
שבאנשים, מצרף אל זה טוב מדותיו⁸, והוא בעל שכל דק⁹ וטבע נאה,
ויהיה לו בעזרת ה' שם בגדולים בלא ספק. אשאל מה יתעלה שישגיח
עליו וישלים עליו חסדיו. (...)

אגרות הרמב"ם <מהדורת שילת> / משה בן מימון (רמב"ם) / עמוד 420
הודפס מאוצר החכמה